

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om försvarsmakten och till lagar som har samband med den

Till försvarsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om försvarsmakten och till lagar som har samband med den (RP 6/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till försvarsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- äldre regeringssekreterare Kosti Honkanen, försvarsministeriet
- professor Olli Mäenpää
- professor Tuomas Ojanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Sakari Melander.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om försvarsmakten, värnpliktslagen, militärfordonslagen, lagen om militär underrättelseverksamhet, lagen om militär krishantering, lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten, lagen om hälsovården inom försvarsmakten, lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten och vägtrafiklagen ändras.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

I propositionen ingår ett avsnitt om lagförslagets förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen. Regeringen anser att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet lämnar utlåtande i ärendet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) Regeringen föreslår att lagen om försvarsmakten, värnpliktslagen, militärfordonslagen, lagen om militär underrättelseverksamhet, lagen om militär krishantering, lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten, lagen om hälsovården inom försvarsmakten, lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten och vägtrafiklagen ändras.

(2) Det allmänna syftet med propositionen är enligt motiven (s. 38) att genomföra en del av de ändringar i lagstiftningen som följer av Finlands medlemskap i Nato. Propositionen förtydligar Försvarsmaktens uppgifter genom att uttryckligen föreskriva om den uppgift som hänför sig till Nordatlantiska fördragsorganisationens kollektiva försvar. Ett syfte med propositionen är att genom lagstiftningen tillgodose de praktiska behov som i och med Natomedlemskapet och försvarssamarbetet, såsom avtalet om försvarssamarbete, följer av utländska truppers tilltagande verksamhet i Finland. Målet är också att annars göra den internationella militära rörligheten smidigare och att förbättra informationsutbytet och det internationella samarbetet inom militär underrättelseinhämtning.

Tillfällig rätt att använda fastigheter

(3) I propositionen föreslås det att 14 § 1 mom. i lagen om försvarsmakten kompletteras med en möjlighet att tillfälligt använda fastigheter också för försvarssamarbetet och verkställandet av Nordatlantiska fördragsorganisationens kollektiva försvar. Enligt gällande lagstiftning har Försvarsmakten rätt att tillfälligt använda andra fastigheter än dem som Försvarsmakten stadigvarande förfogar över, om det är nödvändigt med tanke på militär övningsverksamhet eller en höjning av försvarsberedskapen. Den föreslagna ändringen utvidgar användningsändamålet för fastigheter som används tillfälligt.

(4) Lagförslaget är av betydelse med tanke på bestämmelserna om egendomsskyddet i 15 § i grundlagen. Enligt 15 § i grundlagen är vars och ens egendom tryggad och angående expropriation av egendom för allmänt behov mot full ersättning bestäms genom lag.

(5) Grundlagsutskottet har i fråga om den gällande 14 § bedömt att de föreslagna bestämmelserna inte påverkar lagstiftningsordningen (GrUU 51/2006 rd, s. 5). Utskottet anser att det till den föreslagna utvidgningen av grunderna för nyttjanderätten finns ett nödvändigt och vägande samhällsligt behov som hänför sig till det militära försvaret. Den föreslagna regleringen tryggar enligt utskottets bedömning också kraven på exakthet och noggrann avgränsning med beaktande av att det är omöjligt att helt exakt förutse de framtida formerna av försvarssamarbete och att definitionen av grunderna måste omfatta också framtida samarbetsformer.

Utlåtande GrUU 9/2025 rd

Förbud och begränsningar beträffande rätten att röra sig på områden som används av Försvarsmakten

(6) I 15 § i lagen om försvarsmakten föreskrivs det om Försvarsmaktens rätt att förbjuda obehöriga att röra sig på ett område eller en plats som används av Försvarsmakten eller att begränsa rätten att röra sig där. Enligt propositionen ändras paragrafens rubrik så att den mer ingående beskriver paragrafens text och Försvarsmaktens behörighet att meddela förbud och begränsningar avseende rätten att röra sig på de områden som Försvarsmakten använder. Ändringen är en följd av den ändring som föreslås i lagens 14 §, och genom den blir det tydligare att förbud och begränsningar kan meddelas också i fråga om andra områden än sådana som Försvarsmakten stadigvarande förfogar över.

(7) Den föreslagna regleringen är av betydelse med tanke på bestämmelserna om rörelsefrihet i 9 § i grundlagen. Enligt 9 § 1 mom. i grundlagen har finska medborgare samt utlänningar som lagligen vistas i landet rätt att röra sig fritt inom landet och att där välja bostadsort.

(8) Vid sin bedömning av den gällande regleringen konstaterade grundlagsutskottet (GrUU 51/2006 rd, s. 6) att det vägt mot de grundläggande fri- och rättigheterna fanns godtagbara, med militära aspekter och med skyddet av utomstående sammanhängande skäl för de då föreslagna bestämmelserna om möjligheten att begränsa rörelsefriheten enligt grundlagens 9 § 1 mom. Enligt utskottet var det dessutom ur proportionalitetssynpunkt relevant att förbuden och begränsningarna måste vara nödvändiga för att nå de i paragrafen nämnda syftena.

(9) Utskottet noterar att det i lagförslag 1 föreslås att man i 15 § 1 mom. stryker den gällande lagens krav om att det ska vara nödvändigt att förbjuda eller begränsa rätten att röra sig. Ändringen motiveras inte i propositionen.

(10) I ljuset av den utredning som grundlagsutskottet fått kan det anses motiverat att ändra regleringen enligt förslaget och den föreslagna regleringen är inte till denna del konstitutionellt problematisk. Den föreslagna ändringen och de motiv som ligger till grund för den borde emellertid med beaktande av utskottets gällande bedömning av 15 § ha behandlats betydligt mer ingående i propositionen och man borde ha beaktat utskottets tidigare bedömning på behörigt sätt.

Förordnande av värnpliktiga att delta i uppgifter inom Nordatlantiska fördragsorganisationens kollektiva försvar

(11) Det föreslås att 62 § i värnpliktslagen ändras så att en värnpliktig som fullgör beväringstjänst eller deltar i en repetitionsövning kortvarigt kan förordnas till tjänstgöring utomlands, om personen i enlighet med sitt uttryckliga samtycke deltar i en uppgift inom Nordatlantiska fördragsorganisationens kollektiva försvar och det inte är fråga om det militära försvaret av Finland. Värnpliktigas deltagande har begränsats till andra än farliga uppgifter.

(12) Förslaget uppfyller de krav som ställs på denna typ av reglering i grundlagsutskottets praxis (se GrUU 9/2007 rd och GrUU 51/2006 rd, s. 3).

Utlåtande GrUU 9/2025 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 27.3.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Vilhelm Junnila saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mira Nieminen saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Onni Rostila saf
medlem Ville Skinnari sd.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.